

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №73
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«17» тамызға 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «16» тамыз күні 21 сағаттан «17» тамыз күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 16.08.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Веревкина И.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «17» тамызға
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Күндіз кей жерлерде аздаған жаңбыр (0.0-0.9 мм). Солтүстік-шығыс желі 9-14, күндіз кей жерлерде екпіні 15-20 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 13-18 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 1-6, күндіз 5-10 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Күндіз кей жерлерде аздаған жаңбыр (0.0-0.9 мм). Солтүстік-шығыс желі 9-14, күндіз кей жерлерде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 16-21 градус жылы.
Теріскей Алатау	Күндіз кей жерлерде аздаған жаңбыр (0.0-0.9 мм). Солтүстік-шығыс желі 9-14, күндіз кей жерлерде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 18-23 градус жылы.
Жетісу Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 10-15 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 0-5, күндіз 7-12 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-2,0 мм), найзағай болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 20-25 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-2,0 мм), найзағай болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 20-25 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 20-25 градус жылы.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 15-20, күндіз 25-30 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Жел оңтүстік-шығыстан, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 25-30, күндіз 35-40 жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, кей жерлерде 13, күндіз 15-20, кей жерлерде 23 жылы.
Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, кей жерлерде 13, күндіз 17-22, кей жерлерде 27 жылы.
Қазақстандық Алтай	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 3-8, кей жерлерде 13, күндіз 18-23, кей жерлерде 15 жылы.

2022 жылғы 16 тамыздағы жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Бір тәулік ішінде кейбір өзендерде су деңгейінің көтерілуі байқалды: Есік өзені – Есік ГБ-де 4 см-ге; Талғар өзені – Талғар ГБ-де 1 см-ге. Таулардағы температуралық фон 9°C -дан 20°C -ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4250 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Сел-су мен қатты компонент қоспасының ағыны, оның шығыны өзінің потенциалдық энергиясы есебінен қозғалатын қатты компоненттен туындайды. Сел-көп факторлы құбылыс. Табиғи селдердің пайда болуын және олардың сипаттамаларын анықтайтын факторлар гидрометеорологиялық, геологиялық, геоморфологиялық және басқалар болып табылады. Үш аймақты ажыратады: селдің пайда болуы, дамуы және жойылуы.

Селдердің даму аймағы

Бүгін өзен аңғарларындағы сел шөгінділері туралы сөйлесейік (Үлкен Алматы өзенінің мысалында). Фотосуреттерде 2006 жылы қалыптасқан жаңбыр генезисті сел шөгінділері көрсетілген. Селдің максималды шығыны $150\text{-}200\text{ м}^3/\text{с}$ құрады. Сел массасының көлемі- шамамен 1 млн м^3 . Жоғарғы сурет-ұзындығы 500 м және ені 100-150 метр телімдегі Проходной өзенінің сағасынан (Үлкен Алматы өзенінің сол саласы) 1-1,5 км жоғары сел шөгінділері. Шөгінділер негізінен көлденең өлшемдері 1-2 метр болатын тастар мен тас үйіндісінен тұрады. Салыстырмалы түрде мөлшері 0,5-1 м-ден аспайтын тастары бар селдің сұйық компоненті ГЭС-2 кентіне (төменгі сурет) іргелес аумақта жиналды. Селдің сұйық құрамдас бөлігі Алматы қаласын селден қорғайтын бөгетке дейін қозғалысты жалғастырды.

Селдің өту нәтижесінде ГЭС-2 кентіне апаратын жол бұзылып, сел шөгінділерімен жабылды, Алматы – ГЭС-1 жолы екі телімде шайылып кетті, 2 көпір өткелі мен 2 темірбетон көпір қирады, ГЭС-1 ауданында селге бағыт беретін бөгет зақымданды. Қазселденқорғау және ҚР ТЖМ РЖҚЖ күшімен демалушыларды (50-ден астам адам) эвакуациялау жүргізілді.

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "16" тамызға**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м ³ /с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 15.08	Мин. 16.08	08 сағ. 16.08	Күн. 15.08	Түн. 16.08	Орт. 15.08	08 сағ. 16.08	Орт. 15.08	Макс. 15.08	08 сағ. 16.08		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	14.7	8.6										*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			9.0			268	265	1.26	1.49	0.89	-1	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			12.0			616	611	2.45	3.60	1.30	0	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	22.1	12.7			0.4							*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			14.0			274	272	2.65	2.86	2.45	0	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			18.0			117	108				0	*
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			18.0			47	47	0.08	0.08	0.08	0	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			15.0			192	190	2.00	2.25	1.75	0	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			19.0			245	245				0	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			12.0			327	323	8.13	9.60	6.19	-1	1
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			10.0			281	281				0	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			14.0		0.5	76	75				0	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			16.0			285	283	2.55	2.60	2.40	-1	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			17.0			211	210	0.75	0.76	0.73	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			16.0			289	288	6.22	6.13	6.13	-1	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			19.0			115	114	1.02	1.02	0.98	-1	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			19.0			218	220				+4	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			20.0			317	312				+1	2
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	19.3	10.4	13.0			875	875				0	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру
«17» тамызға 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар сызығы 3700 м биіктікте орналасқан. Биік таулы аймақта ауа температурасының төмендеуіне байланысты мұздықтардың еруі азаюда. Биік таулы және орта таулы аймақтарда топырақтың ылғалдануы төмендеуде. Күндіз кей жерлерде аздаған жаңбыр (0,0-0,9 мм). Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға ықпал етпейді.
	Күнгей Алатауы	
	Теріскей Алатау	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Биік таулы аймақта ауа температурасының төмендеуіне байланысты мұздықтардың еруі азаюда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Биік таулы аймақта ауа температурасының төмендеуіне байланысты мұздықтардың еруі азаюда. Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-2,0 мм), найзағай болады. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға ықпал етпейді.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Биік таулы аймақта ауа температурасының төмендеуіне байланысты мұздықтардың еруі азаюда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	